

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської і фіно-угорської філології

КУРСОВА РОБОТА

з лінгвістики

на тему: **Засоби вираження темпоральності в сучасних
англійській і українській мовах**

Студентки 3 курсу групи Мла 05-20
Факультету германської філології і
перекладу
Напрямку підготовки 035 «філологія»
Спеціальності Германські мови та
літератури (переклад включно), перша –
англійська
Жуковської Анастасії Адамівни
Керівник Березенко В.М., кандидат
філологічних наук, доцент

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка: ЄКТС _____

м. Київ – 2023 р.

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of Germanic and Finno-Ugrian Philology

COURSE PAPER

**Ways of expressing temporality in modern English and
Ukrainian**

ZHUKOVSKA ANASTASIIA

Group MLa 05-20

Germanic Philology and Translation Faculty

Research Adviser

Assoc. Prof. **VICTORIIA BEREZENKO**

PhD (Linguistics)

Kyiv 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	6
1.1. Темпоральність та засоби її вираження в сучасній англійській мові, їх функції.....	6
1.2. Семантичні ознаки засобів вираження темпоральності в сучасній англійській мові.....	8
1.3. Прагматичні ознаки засобів вираження темпоральності в сучасній англійській мові.....	9
Висновки до розділу 1	10
РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	12
2.1 Темпоральність та засоби її вираження в сучасній українській мові, їх функції.....	12
2.2 Семантичні ознаки засобів вираження темпоральності в сучасній українській мові.....	15
2.3 Прагматичні ознаки засобів вираження темпоральності в сучасній українській мові.....	16
Висновки до розділу 2	17
РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ	19
3.1 Засоби вираження темпоральності в сучасних англійській та українській мовах у порівнянні.....	19
Висновки до розділу 3	20
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	21
RESUME	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	24
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРОВАНОГО МАТЕРІАЛУ	27

ВСТУП

Курсова робота присвячена вивченню засобів вираження темпоральності в сучасних англійській і українській мовах, їх дослідження та порівняння, що забезпечить можливість покращити розуміння мов і, як наслідок, допоможе у їх подальшому вивченні.

Предметом дослідження є темпоральність в сучасних англійській і українській мовах.

Об'єктом дослідження є засоби вираження темпоральності в сучасних англійській і українській мовах у порівнянні.

Метою роботи є дослідження засобів вираження темпоральності в сучасних англійській і українській мовах та їх порівняльний аналіз.

Зазначена вище мета передбачає виконання наступних **основних завдань** дослідження:

- дослідити концептуальні основи темпоральності;
- проаналізувати використання засобів темпоральності;
- висвітлити схожості та відмінності у засобах вираження темпоральності в сучасних англійській і українській мовах.

Методологію дослідження складають сукупність методів, застосованих під час його здійснення: семантичного та морфологічного аналізу, завдяки яким з'ясовано окремі складові засобів вираження темпоральності в українській та англійській мовах, основним в цій роботі є метод порівняння, а описовим методом викладено результати.

Теоретична цінність роботи полягає в забезпеченні поглибленого розуміння теоретичних аспектів темпоральності та засобів її реалізації в сучасних англійській та українській мовах.

Практична цінність роботи полягає в використанні результатів дослідження в процесі викладання, вивчення, перекладу та англійської та української мов. Дослідження також може бути корисним для перекладачів, які працюють з англійською та українською мовами, оскільки воно дозволяє краще зрозуміти особливості, пов'язані з засобами вираження темпоральності.

Актуальність роботи забезпечується фактом використання засобів вираження темпоральності в сучасних англійській і українській мовах в повсякденному спілкуванні, що є невід'ємним аспектом обох мов. Отриманні знання можна використовувати як під час вивчення матеріалу, так і викладання його учням та перекладі.

Курсова робота складається з трьох розділів, висновків до першого, другого й третього розділів, загальних висновків, резюме, списку використаних джерел та списку ілюстративних джерел.

Вступ надає короткий опис теми роботи, об'єкта і предмета дослідження та його актуальність.

Розділ 1 «Засоби вираження темпоральності в сучасній англійській мові» зосереджений на загальній характеристиці засобів вираження темпоральності в сучасній англійській мові, їх функціям, визначенню їх семантичних та прагматичних ознак.

Розділ 2 «Засоби вираження темпоральності в сучасній українській мові» зосереджений на загальній характеристиці засобів вираження темпоральності в сучасній українській мові, їх функціям, визначенню їх семантичних та прагматичних ознак.

Розділ 3 «Порівняльна характеристика та співвідношення засобів вираження темпоральності в сучасній англійській та українській мовах» зосереджений на порівняльній характеристиці засобів вираження темпоральності в сучасній англійській та українській мовах, та їх співвідношення.

У **Загальних висновках** окреслені результати теоретичного та практичного дослідження.

РОЗДІЛ 1. ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

1.1. Темпоральність та засоби її вираження в сучасній англійській мові, її функції

Виникнення терміну «темпоральність» зумовлене потребою вивчення та опису різних граматичних виявів, спрямованих на відображення онтологічного часу. Граматичну темпоральність застосовують для категоризації широкого кола понять: співвідношення категорій темпоральності та аспектуальності, темпоральності та морфологічного часу, темпоральності і таксису, темпоральності та її виявів із іншими дієслівними категоріями. (Барчук, 2011, с.7)

Вважається, що темпоральна лексика виконує текстоутворюючу, хронотопічну, експресивну функції, сприяє розкриттю авторської концепції. (Немировська, 2017, с. 312)

Хоча більшість лінгвістів вживають термін «темпоральність» лише в граматичному ключі, адже основним його показником є граматичні форми категорії часу, морфологічні засоби вираження темпоральності в англійській мові також багатofункціональні. (Merkibayev, Abdrakhman, Satkenova, Seisenbayeva, Abayeva, 2016, с. 202)

В англійській мові поділ часу на теперішнє, минуле та майбутнє втілюється в існуванні спеціальних морфологічних форм, як флексійних, так і аналітичних. На першому етапі морфологічного втілення формується морфологічне поняття часу на основі його первинного поняття. Характеристики «сьогодення», «минуле», «майбутнє» зумовлюють появу морфологічного концепту часу, який вважається когнітивною основою морфологічної категорії часу (категорія Tense). (Besedina, Stepanenko, Fedotova, 2019, с. 88)

На другому етапі морфологічний концепт часу активізується за допомогою часових форм Past, Present і Future та характеристик «одночасності/попередності/наступності» в його змісті. В результаті виникають відповідні морфологічні значення «одночасність до моменту мовлення»,

«першість до моменту мовлення», «позачерговість до моменту мовлення». Наприклад, форма *does* показує посилення на одночасність, *did* – на попередність, *will do* – на наступність. Хоча варто зауважити, що дані форми не надають інформації про те, що ситуація має місце в певний момент, до моменту мовлення або після нього; або що ситуація відбувається протягом деякого більш тривалого періоду часу або невизначеного проміжку часу до моменту мовлення або після нього. (Besedina, Stepanenko, Fedotova, 2019, с. 88)

Чотири групи дієслівних часів можна розрізнити в англійській мові: *Indefinite Tenses*, *Continuous Tenses*, *Perfect Tenses* і *Perfect Continuous Tenses*. **Неозначені часи** (*Indefinite Tenses*) вживаються для вираження дії, яка відбувається в теперішньому, минулому чи майбутньому часі, але на її характер, тривалість, завершеність чи передування іншій дії чи певному моменту минулого чи майбутнього не вказують. На відміну від групи неозначених часів (*Indefinite*), **групи тривалих часів** (*Continuous Tenses*) виражають дію як процес, що триває в момент мовлення (*Present Continuous*), тривала в певний момент або період часу в минулому (*Past Continuous*), або ж буде продовжувати тривати у певний момент або період часу в майбутньому (*Future Continuous*). Часи групи *Continuous* утворюються із закінчень групи *Indefinite* допоміжного дієслова *to be* та дієприкметника теперішнього часу основного дієслова. **Доконані часи** (*Perfect Tenses*) виражають дію, яка мала місце до певного моменту або періоду теперішнього часу (*Present Perfect*), минулого (*Past Perfect*), майбутнього (*Future Perfect*), Перфектні часи зазвичай виражають наявність якогось результату дії, пов'язаного з наступними подіями. Доконані часи утворюються від відповідних неозначених часів допоміжного дієслова *to have* і дієприкметника минулого часу основного дієслова. Частина минулого часу правильних дієслів утворюється шляхом додавання до інфінітива закінчення *-ed*, частина минулого часу неправильного дієслова утворюється за допомогою форми *Past Participle*. **Доконані тривалі часи** (*Perfect Continuous Tenses*) виражають дію, яка тривала певний час до моменту мовлення в теперішньому (*Present Perfect Continuous*), до моменту мовлення в минулому (*Past Perfect Continuous*), та до моменту

мовлення в майбутньому (Future Perfect Continuous). Доконані тривалі часи утворюються від відповідних неозначених часів допоміжного дієслова to have, допоміжного дієслова to be в Past Participle і теперішнього часу дієприкметника основного дієслова. (Верба, Верба, 2015, с. 7-46)

Також варто зазначити про існування форми Future-in-the-Past, що виражає майбутню дію, що розглядається з точки зору якогось минулого моменту, виражається окремою формою дієслова, яка називається Future Indefinite-in-the-Past. Цей час зустрічається в розповідях про минулі події при переказі в непрякій мові слів чи думок людини щодо майбутнього часу. Future Continuous-in-the-Past та Future Perfect-in-the-Past утворюються так само, як Future Continuous та Future Perfect, але замість замість допоміжних дієслів shall/will уживаються відповідно should/would. (Верба, Верба, 2015, с. 23-41)

1.2. Семантичні ознаки засобів вираження темпоральності в сучасній англійській мові

Семантичні ознаки — це теоретичні одиниці смисловмісних компонентів, які використовуються для представлення значення та наміру слова, що впливає з контрастів і істотних відмінностей з іншими словами, та відіграють надзвичайно важливу роль у визначенні типу лексичного зв'язку, який існує між словами в мові. (Al-Yahya, Al-Khalifa, Bahanshal, Al-Oudah, 2011, с. 15)

Назви часових одиниць та їх частин, назви періодів, назви невизначених відрізків часу, назви пір року, місяців, назви періодів життя людини, назва людей за віком, або ж родом діяльності пов'язаним з певною віковою категорією — усі є імменіками, що вказують на категорію темпоральності, та несуть в собі семантичне значення часу. Наприклад, англійське 'decade' — 'десятиріччя', що вказує на період десяти років, чи 'bicentenary' — 'двохсотріччя'. Такі слова, як 'childhood' — 'дитинство', 'youth' — 'молодість', 'breast-feeding' — 'годування груддю', чітко вказують на певний відрізок часу в житті. Їх семантичні ознаки дають зрозуміти часовий проміжок без додаткового контексту. (Демчук, 2015, с. 67-72)

Візьмемо до прикладу речення з книги «A Game of Thrones» : «He was a *veteran* of a hundred rangings be now, and the endless dark wilderness that the southron called the haunted forest had no more errors for him.» Взявши з нього до уваги слово ‘veteran’ – ‘ветеран’, проаналізувавши його семантичні ознаки, а саме ‘veteran’ = [+retired], [+old], [+experienced], [+master], можна отримати додатковий контекст стосовно часу, адже ветеран — це людина, яка довгий час займалася певною справою, щоб досягти певного рівня майстерності.

1.3. Прагматичні ознаки засобів вираження темпоральності в сучасній англійській мові

Прагматичні ознаки — це ті, що вказують на характеристики, щоб розкрити та зрозуміти значення, вкладене у висловлювання, припущення, мету або цілі співрозмовника. Прагматика йде рука об руку з теоріями семантики, має справу не лише з формуванням очевидних значень в реченнях, а й прихованих, тих, що не сказано. Трамбування будь-кого вислову з точки зору прагматики залежить від уявлення мовця, який обробляє намір, що він/вона хоче сказати слухачеві, коли має справу з різними ситуаціями. Саме прагматика визначає, що слухач або читач може аналізувати передбачувані значення, і тому це дозволяє їм досліджувати свої цілі в межах своїх внутрішніх припущень. (Siddiqui, 2018, с. 77)

Візьмемо до прикладу цитату з книги Кіри Касс «Відбір» : «Get used to that room — you will be spending a lot of time there.» Знання граматичної категорії часу дає нам зрозуміти, що мова йдеться про тривалу, продовжувану дію протягом певного періоду часу в майбутньому.

Також варто зазначити, що часові форми в англійській мові можуть вказувати не лише на темпоральний аспект. Наведемо в приклад цитату з твору Дж. Д. Селінджера «The Catcher in the Rye» : «People are always ruining things for you.» У цьому випадку використання Present Continuous не лише означає, що речі відбуваються в теперішньому часі, а також показує роздратування персонажа. Present Continuous зі словом ‘always’ зазвичай надає реченню значення

критики, роздратування, досади чи навіть гніву. Не зважаючи на те, що емоція прямо не вказана в тексті, читач може отримати загальний зміст і додаткову інформацію лише з того факту, що в цьому реченні використовується Present Continuous.

Висновки до Розділу 1

Висновки до розділу курсової роботи про засоби вираження темпоральності в сучасній англійській мові наступні:

1. Граматичну темпоральність застосовують для категоризації широкого кола понять.
2. Темпоральність може бути виражена як за допомогою граматичних форм категорії часу, так і морфологічних.
3. Морфологічна категорія часу має в основі як флексійні, так і аналітичні морфологічні форми, та виражається за допомогою часових форм Past, Present і Future та характеристик «одночасності, попередності, та наступності» в його змісті.
4. В англійській мові можна розрізнити чотири групи дієслівних часів: Indefinite Tenses, Continuous Tenses, Perfect Tenses і Perfect Continuous Tenses.
5. Також існує форма Future-in-the-Past, що виражає майбутню дію, що розглядається з точки зору якогось минулого моменту.
6. Семантичні ознаки відіграють надзвичайно важливу роль у визначенні типу лексичного зв'язку, який існує між словами в мові.
7. Прагматичні ознаки вказують на характеристики, що розкривають значення, вкладене у висловлювання, припущення, мету або цілі співрозмовника.
8. Прагматика йде рука об руку з теоріями семантики, має справу не лише з формуванням очевидних значень в реченнях, а й прихованих, тих, що не сказано.

9. Граматичні форми категорії темпоральності в англійській мові можуть вказувати не лише на темпоральний аспект, а й мати додаткове імплікаційне значення.

РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

2.1. Темпоральність та засоби її вираження в сучасній українській мові, їх функції

У вітчизняному мовознавстві розвиток досліджень категорії темпоральності відбувався, поглиблення лінгвістичних знань про систему засобів вираження темпоральних відношень та поступові зміни методології цих досліджень відбувались паралельно. В українській лінгвістиці граматична категорія дієслівного часу краще досліджена за морфологічну категорію часу. (Лихошерстова, 2012, с. 1-2)

Мова може виражати всі сфери буття : минуле, теперішнє, майбутнє, тому що їй властива темпоральна багатовекторність. Час в об'єктивній дійсності та у мовленні співвідносяться за ознакою абсолютності та відносності. Якщо в реальності минуле — це минуле і майбутнім бути не може, то в лінгвістиці час не обов'язково відображається так само лінійно, як і в дійсності. У будь-якому мовленні час може бути виражено відносно. Якщо дія відбулась тиждень тому, то вона є минулою відносно сьогодення, але може бути й майбутньою відносно дії, що сталась місяць тому, і навпаки. Дія що відбулась сьогодні може бути теперішньою, а може вже бути минулою стосовно тієї, що ще не відбулась. (Романюк, 2012, с. 3)

Морфологічну категорію часу найповніше представляє дієслово як спеціалізована частина мови, що є засобом реалізації категорії часу, у якій морфологічне вираження часу реалізують форми індикатива. (Романюк, 2012, с. 11)

Дієслова можуть мати значення чотирьох часів сучасній українській мові: теперішнього, майбутнього, минулого і давноминулого. Вони мають виразні морфологічні ознаки, виражаються в дійсному способі, умовний і наказовий способи часу не виражають. Категорія часу тісно пов'язана з категорією особи і виявляється в особових та родових формах. Дієприслівники та дієприкметники також можуть виражати категорію часу в неособових формах. Дієприкметник

зберігає значення часу та виду тієї основи, від якої твориться, а дієприслівник виражає час відносно основної дії. (Караман, Караман, Плющ, 2011, с. 264)

В українській мові **теперішній час** означає дію, яка відбувається в момент мовлення або збігається з моментом повідомлення про неї. Наприклад, цитата з вірша Ліни Костенко «Львівські голубки»: «Тінь чорна стрімко *падає* униз — то білий голуб так *злітає* вгору.»

Падає — дієслово, недоконаний вид, теперішній час, 1 дієвідміна, дійсний спосіб, 3 особа однини, присудок.

Злітає — дієслово, недоконаний вид, теперішній час, 1 дієвідміна, дійсний спосіб, 3 особа однини, присудок.

Дієслова теперішнього часу можна розділити на теперішній актуальний та неактуальний. Перший описує дію, що є конкретно-ситуативною, у момент повідомлення про неї, а другий описує дію тривалого або постійного часу. Теперішній неактуальний час властивий науковому стилеві, народним прислів'ям, активно використовується в описах народних звичаїв, у різного типу довідниках, в інструкціях тощо. Наприклад: епіцентрі логіки і стресу... цінує розум вигуки прогресу, душа скарби прадавні стереже (Л. Костенко). Форми теперішнього часу мають значення недоконаного виду. Вони творяться від основи дієслів недоконаного виду за зразком першої особової парадигми. У цих формах виражається значення способу (дійсного), часу, особи і числа, наприклад: роблю, робиш, робить, робимо, робите, роблять. **Майбутній час** описує дію, що здійсниться або триватиме після розмови про неї. Візьмемо за приклад цитату з твору Ліни Костенко «Вже почалось, мабуть, майбутнє...»: «Нехай тендітні пальці етики *торкнуть* вам серце і уста.»

Торкнуть — дієслово, недоконаний вид, майбутній час, 1 дієвідміна, дійсний спосіб, 3 особа множини, присудок.

Майбутній час виражається або основою дієслова, або допоміжним дієсловом, або суфіксом-флексією, що походить від допоміжного дієслова. Твориться від основ дієслів недоконаного і доконаного виду. Форми доконаного виду (прості) творяться за зразком першої особової парадигми тими самими флексіями, що й

форми теперішнього часу першої чи другої дієвідміни, наприклад: зроблю, зробиш, зробиць, зробимо, зробите, зроблять. Від основ дієслів недоконаного виду, за допомогою додавання до нього допоміжного дієслова бути в особових формах, творяться аналітична, або складена форми майбутнього часу, наприклад: буду робити, будеш робити, буде робити, будемо робити, будете робити, будуть робити. Синтетична форма майбутнього часу твориться від інфінітива недоконаного виду створюється за допомогою додавання суфікса -м- та особових закінчень, наприклад: робитиму, робитимеш, робитиме, робитимемо, робитимете, робитимуть. **Минулий час** описує дію, що відбувалася або відбулася до моменту мовлення в теперішньому часі. Наприклад, цитата з твору Ліни Костенко «...І вийшов Колумб на берег Америки вранці... » : «Жінки *танцювали*. Гримів над селищем бубон.» Танцювали — дієслово, недоконаний вид, минулий час, 1 дієвідміна, дійсний спосіб, 3 особа множини, присудок.

Гримів — дієслово, недоконаний вид, минулий час, 2 дієвідміна, дійсний спосіб, 3 особа однини, присудок.

Форми минулого часу творяться від основи інфінітива дієслів доконаного і недоконаного виду за допомогою приєднання суфіксу -л-, або ж його видозміненої форми -в- (-у-) Форми минулого часу в сучасній українській мові виражають за допомогою флексій значення роду (в однині) і числа, наприклад: робив, робила, робило, робили. У формах чоловічого роду суфікс -в- приєднується тільки до основи, що закінчується на голосний звук. Ненаголошений суфікс -ну- може зникати, наприклад: , розтанути – розтав. У дієсловах з наголошеним суфіксом -ну-, а так само в дієсловах із значенням раптової чи одноразової дії суфікс -ну- зберігається: глянути – глянув. **Давноминулий (або передминулий) час** описує дію, що відбулася перед іншою минулою дією, тому в реченні повинно бути дві дії, або більше. Він властивий розмовному і художньому стилям мови, а ось в науковому, публіцистичному, діловому стилях не вживається. До прикладу можна взяти цитату з української народної пісні «А вже третій вечір» : «Та *було б не рубати*

зеленого дуба, та *було б не сватати*, коли я не люба.» Форми давноминулого часу творяться переважно від дієслів доконаного виду за допомогою аналітичного способу, а саме через додавання до основного дієслова в минулому часі допоміжного дієслова 'бути' в родових формах однини й у формі множини, наприклад: робив був, робила була, робило було, робили були. (Караман, Караман, Плющ, 2011, с. 264-266)

Граматична категорія часу виражає часову послідовність подій, які відбуваються в об'єктивній дійсності або мисляться такими, що можуть відбутися. Вона виражається через часову парадигму речення, як є способом реалізації синтаксичних і морфолого-синтаксичних категорій речення та утворюється усією сукупністю форм речення, які відтворюють синтаксичну категорію часу. Її членами є різні структури речення, що допускають у своєму складі різну кількість темпоральних форм дієслова. Граматичну категорію часу реалізують взаємно протиставлені граматичні значення, як компоненти граматичної категорії теперішнього, минулого і майбутнього часу. (Романюк, 2012, с. 12)

2.2. Семантичні ознаки засобів вираження темпоральності в сучасній українській мові

Часову тривалість дії у мові й мовленні можна передати й поза межами дієслівної системи, тому що його відображення нерозривне з лексичними показниками часу, семантикою часових прийменників, прислівників і дієприслівників, прийменниково-відмінковими формами, особливими синтаксичними конструкціями, текстуальними умовами та інтонацією. Основною умовою виділення морфологічної категорії часу зазвичай є наявність протиставлення один одному рядів форм у межах того самого семантичного змісту. Ця категорія належить до словозмінних, бо охоплює форми слів з тотожним лексичним значенням, які проте розрізняються семантикою цієї категорії. Час у мові передає відношення реального часу тривалості дій, позначуваних формально, до моменту мовлення про них, проте семантика

часових форм не вичерпує співвідношення подій із об'єктивним часом, а містить у собі їхнє мовно-логічне усвідомлення. (Романюк, 2012, с. 3-11)

Лексику, що є морфологічним компонентом поля темпоральності та передає часове значення, можна класифікувати, розділяючи на п'ятнадцять груп. До них входять: назви часових одиниць та їх частин, назви певних відрізків часу, назви частин доби за положенням сонця, назви періодів життя людини, назви людей за віком, назви людей за їх заняттям або статусом, назви тварин, птахів, назви язичницьких, народних, світських свят і дат, назви часових одиниць та їх частин, назви основних частин доби, назви пір року, назви днів тижня, назви місяців, назви прийомів їжі, назви дій, явищ, періодів і моментів, пов'язаних з режимом життя (Демчук, 2015, с. 76-77)

До прикладу можна навести цитату з твору Тараса Шевченка «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє»: «І смеркає, і світає, день божий минає, і знову люд втомлений і все спочиває.» Смеркає та світає є частиною групи темпоральної лексики, що включає в себе назви частин доби за положенням сонця. 'Смеркає' = [+ темніє], [+захід сонця], [+вечір]. 'Світає' = [+ світліє], [+схід сонця], [+ранок]. Ця лексика надає додаткового контексту стосовно темпоральності, а саме певного періоду часу доби.

2.3. Прагматичні ознаки засобів вираження темпоральності в сучасній українській мові

Сучасна лінгвістична прагматика тісно пов'язана з філософією мови, соціолінгвістикою, психолінгвістикою, теорією мовленнєвих актів, функціональним синтаксисом, лінгвістикою тексту, дискурсивним аналізом, конversaційним аналізом, етнографією мовлення, когнітивною лінгвістикою, дослідженнями у сфері штучного інтелекту, комунікативною лінгвістикою та деякими іншими напрямками сучасної науки про мову. Прагматика по своїй суті вивчає намери та значення певного фрагменту тексту, опираючись на його семантичні властивості. (Бацевич, 2009, с. 29-30)

Наприклад, поглянувши на цитату з твору Тараса Шевченка «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє» : «*Несли, несли з чужого поля і в Україну принесли...*», можна зробити висновок, що дієслово ‘несли’ має імплікацію довгої дії, що виконувалась протягом тривалого відрізка часу в минулому, а дієслово ‘принесли’ вказує на вже доконану дію в минулому часі.

Висновки до розділу 2

Висновки до розділу курсової роботи про засоби вираження темпоральності в сучасній українській мові наступні:

1. У вітчизняному мовознавстві розвиток досліджень категорії темпоральності відбувався паралельно з поглибленням лінгвістичних знань про систему засобів вираження темпоральних відношень та поступовими змінами методології цих досліджень.
2. Мова може виражати всі сфери буття : минуле, теперішнє, майбутнє, тому що їй властива темпоральна багатовекторність.
3. Морфологічну категорію часу найповніше представляє дієслово.
4. Дієслова можуть мати значення чотирьох часів сучасній українській мові: теперішнього, майбутнього, минулого і давноминулого.
5. Майбутній час описує дію, що здійсниться або триватиме після розмови про неї.
6. Минулий час описує дію, що відбувалася або відбулася до моменту мовлення в теперішньому часі.
7. Давноминулий (або передминулий) час описує дію, що відбулася перед іншою минулою дією, тому в реченні повинно бути дві дії, або більше.
8. Граматична категорія часу виражає часову послідовність подій, які відбуваються в об’єктивній дійсності або мисляться такими, що можуть відбутися.
9. Часову тривалість дії у мові й мовленні можна передати й поза межами дієслівної системи за допомогою семантикою часових прийменників,

прислівників і дієприслівників, прийменниково-відмінковими формами, особливими синтаксичними конструкціями, текстуальними умовами та інтонацією.

10. Лексику, що є морфологічним компонентом поля темпоральності та передає часове значення, можна класифікувати, розділяючи на п'ятнадцять груп.
11. Прагматика по своїй суті вивчає наміри та значення певного фрагменту тексту, опираючись на його семантичні властивості.

РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

3.1 Засоби вираження темпоральності в сучасних англійській та українській мовах у порівнянні

Хоча в обох англійській та українській мовах доволі нелегкі системи засобів вираження темпоральності, в сучасній англійській мові вона набагато складніша, ніж в українській мові. Важко правильно виокремити найважливішу характеристику дії в реченні, від якої залежить вибір часової форми. (Пилипчук, 2012, с. 142)

Що в українській мові, що в англійській темпоральна лексика виконує однакові функції: текстоутворюючу, хронотопічну, експресивну функції, сприяє розкриттю авторської концепції. (Немировська, 2017, с. 312)

В обох українській та англійській мовах час розділяється на теперішній, минулий і майбутній, хоча в англійській граматичних форм часу набагато більше. Якщо в англійській мові їх аж дванадцять: чотири теперішніх форми (Present Simple, Present Continuous, Present perfect, Present Perfect Continuous), чотири минулих (Past Simple, Past Continuous, Past Perfect, Past Perfect Continuous), та чотири майбутніх (Future Simple, Future Continuous, Future perfect, Future Perfect Continuous), в той час як в українській можна виокремити лише чотири граматичних форм часу: теперішнього, майбутнього, минулого і давноминулого часу. В українській мові, якщо дія пов'язана з якоюсь іншою дією в темпоральному лінійному значенні, то на відмінно від англійської мови, де існують часові форми Perfect та Perfect Continuous, вона зазвичай співвідноситься з дієсловом головного речення в підрядному реченні.

Також варто додати, що дієслова в неозначеному часі можна перекладати українською мовою доконаного та недоконаного виду. У додаткових підрядних реченнях після дієслів to say, to tell, to think тощо в минулому часі вживається Future Continuous-in-the-Past замість Future Continuous. Оскільки тривалий вид

виражає незавершену дію, то українською мовою його перекладають формами дієслова недоконаного виду. (Верба, Верба, 2015, с. 7-46)

Висновки до розділу 3

Висновки до розділу курсової роботи про засоби вираження темпоральності в сучасній англійській мові наступні:

1. В сучасній англійській мові набагато складніша система засобів вираження темпоральності, ніж в українській мові.
2. Що в українській мові, що в англійській темпоральна лексика виконує однакові функції
3. В обох українській та англійській мовах час розділяється на теперішній, минулий і майбутній

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Головним завданням курсової роботи на тему «Засоби вираження темпоральності в сучасних англійській і українській мовах» є вивчення основних аспектів темпоральності та засобів її вираження в сучасній українській та англійській мовах.

Під час дослідження було виявлено, що англійська мова має значно складнішу систему засобів вираження темпоральності порівняно з українською.

Підсумовуючи результати дослідження, можна зробити відповідні висновки:

1. Темпоральність — це сукупність засобів вираження філософських і фізичних аспектів часу за допомогою за допомогою граматичних форм категорії часу і морфологічних.
2. В англійській мові можна розрізнити чотири групи дієслівних часів: Indefinite Tenses, Continuous Tenses, Perfect Tenses і Perfect Continuous Tenses, а в українській мові дієслова можуть мати значення чотирьох часів сучасній українській мові: теперішнього, майбутнього, минулого і давноминулого.
3. Семантичні ознаки — це теоретичні одиниці смисловмісних компонентів, які використовуються для представлення значення та наміру слова, що впливає з контрастів і істотних відмінностей з іншими словами, та відіграють надзвичайно важливу роль у визначенні типу лексичного зв'язку, який існує між словами в мові.
4. Прагматичні ознаки — це ті, що вказують на характеристики, щоб розкрити та зрозуміти значення, вкладене у висловлювання, припущення, мету або цілі співрозмовника. Прагматика йде рука об руку з теоріями семантики, має справу не лише з формуванням очевидних значень в реченнях, а й прихованих, тих, що не сказано та вивчає наміри та значення певного фрагменту тексту, опираючись на його семантичні властивості.

Дослідження засобів вираження темпоральності в сучасних англійській та українській мовах показує, що система засобів вираження темпоральності в

англійській мові складніша, ніж в українській. Темпоральність є важливою складовою будь-якої мови, оскільки вона дозволяє нам визначати відносини між різними категоріями темпоральності та аспектуальності, темпоральності та морфологічного часу, темпоральності і таксису, темпоральності та її виявів із іншими дієслівними категоріями.

Отже, без відповідного знання системи засобів вираження темпоральності в сучасних англійській та українській мові, вдалий переклад та комунікація майже неможливі.

RESUME

The research «Ways of expressing temporality in modern English and Ukrainian» explores the main aspects of temporality and the ways it can manifest in both English and Ukrainian languages. The course paper consists of introduction, three chapters, conclusions to each of the chapters, general conclusions and list of cited literature.

The first chapter «**Засоби вираження темпоральності в сучасній англійській мові**» (Ways of expressing temporality in modern English) deals with the ways of expressing temporality in modern English language, its semantic and pragmatic features.

The second chapter «**Засоби вираження темпоральності в сучасній українській мові**» (Ways of expressing temporality in modern Ukrainian) deals with the ways of expressing temporality in modern Ukrainian language, its semantic and pragmatic features.

The third chapter «**Порівняльна характеристика та співвідношення засобів вираження темпоральності в сучасній англійській та українській мовах**» (Comparative characteristics and correlation of means of expressing temporality in modern English and Ukrainian languages) deals with practical comparison of peculiarities of the ways of expressing temporality in modern English and Ukrainian.

Key words: temporality, category of tense, semantic features, pragmatic features.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барчук, В. М. (2011). Граматична темпоральність: Інтервал. Час. Таксис: Монографія.
2. Бацевич, Ф. С. (2009). Лінгвістична прагматика: обґрунтування проблемного поля дослідницької одиниці.
3. Бачишина, О. Б (2014). Семантика часу і простору: особливості, стан та проблеми дослідження в українському мовознавстві.
4. Верба, Л. Г., Верба, Г. В. (2015). Граматика сучасної англійської мов.
5. Демчук, Т.Г. (2015). Функціонально-семантичне поле темпоральності в англійській та українській мовах.
6. Караман, С. О., Караман, О. В., Плющ, М. Я. (2011). Сучасна українська літературна мова: навчальний посібник.
7. Кудрявцева, Н. С. (2017). Темпоральні концептуалізації в англійській мові: діахронічний вимір.
8. Кульбабська, О. В. (2009). Семантичні та морфологічні варіанти темпоральних синтаксем у простому та неелементарному реченні.
9. Латіна, А. В. (2012). Когнітивні значення темпоральних лексем у сучасній англійській мові.
10. Лихошерстова, М. (2012). Історія лінгвістичних досліджень категорії темпоральності у вітчизняному мовознавстві.
11. Мішеніна, Т. М. (2016). Лінгвістична інтерпретація темпоральних металогічних образів в українському ідіописмі (на прикладі творчості Ірини Жиленко).
12. Немировська, О. Ф. (2017). Темпоральні лексичні маркери як засіб створення художнього часу в жанрі історичної прози.
13. Остапенко, С. А., Удовіченко, Г. М., Фурт, Д. В. (2018) Навчальний посібник з граматики англійської мови.
14. Пилипчук, О. (2012). Порівняльна граматика англійської та української мов професорів Ю. О. Жлуктенка (1960) і А. Е. Левицького (2008)

15. П'ятничка, Т. В. (2001). Теперішній час в темпоральній системі англійської мови
16. Романюк, С. (2012). Структура категорії темпоральності в сучасній українській мові.
17. Рубашова, Л. М. (2008). Час, простір та текст у контексті розвитку англійської мови та процесів глобалізації.
18. Al-Yahya, M., Al-Khalifa, H., Bahanshal, A., Al-Oudah, I. (2011). Automatic Generation of Semantic Features and Lexical Relations Using OWL Ontologies. In: Muñoz, R., Montoyo, A., Métais, E. (eds) Natural Language Processing and Information Systems.
19. Bégin, C. (2003). Expressing Duration and Temporal Relationships by Means of the Present Perfect Progressive.
20. Boltakulova, G. F. (2016). The category of temporality and its expression in the English language.
21. Besedina, N. A., Stepanenko, S. N., Fedotova, O. V. (2019). Morphology of tense in English: View from cognitive linguistics.
22. Declerck, R. (1990). Tense, time and temporal focus.
23. Fentaw, A., Dagneu, T., Guadu, A. (2021). Time in literary translation: Anticipation of retrospection, temporality of reading and living. *Journal of Language and Cultural Education*.
24. Grisot, C. (2018). The Linguistic Expression of Temporal Reference. In: Cohesion, Coherence and Temporal Reference from an Experimental Corpus Pragmatics Perspective. *Yearbook of Corpus Linguistics and Pragmatics*.
25. Leech, G.N. (1974). *Semantics: The Study of Meaning*.
26. Lipka, L. (1990). *An outline of English lexicology : lexical structure, word semantics, and word-formation. Forschung & Studium Anglistik (2nd edition)*.
27. Merkitabeyev, T. A., Abdrakhman, G. K., Satkenova, Z. B., Seisenbayeva, Z. A., Abayeva, M. K. (2016). Grammatical Means of Temporality Expression in Translation.
28. Ottenheimer, H. J. (2006). *The Anthropology of Language*.

29. Pavluk, N. (2010). Contrastive Grammar of English and Ukrainian
30. Ritchie, G. (1979). Temporal clauses in English.
31. Siddiqui, A. (2018). The principle features of English Pragmatics in applied linguistics.
32. Smith, C. (2004). The syntax and interpretation of temporal expressions in English.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРОВАНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Гордійчук, М. М. (1991). Перлини української народної пісні. Київ: Музична Україна.
2. Костенко, Л. В. (2012). «Ліна Костенко: Триста поезій», А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА
3. Шевченко, Т. Г. (1970). «Тарас Шевченко. Твори у п'яти томах. Том 1». Видавництво художньої літератури "Дніпро"
4. Cass, K. (2013). «The Selection». New York, NY, HarperTeen, an imprint of HarperCollinPublishers.
5. Martin, George R. R. (1996). « A game of thrones». New York :Bantam Books
6. Salinger, J. D. (1951). «The Catcher in the Rye». Kingsport, Tennessee: Kingsport Press, Inc.